

Լյս Սրբոյն արտաքոյ կարգի հրաշքներ ըն-
լու կարողութիւնը այնքան զարմնահալի է, որ գը-
րեթէ ընդհանրապէս ամենակարողութեան տէր
կը կարծուի : Սուրբ Լիտոսիոսին գրածին նայե-
լով քառասունէն աւելի մեռեալ կենդանացոյց
Լյս Սրբոյն հնազանդութիւնը եւ հպատակու-
թիւնը եւ կառապող սրբութիւնը փորձելու հա-

Գաթընը ի նման հոգևոր առաջնորդի և ուր ընկերներն մեզ հաղթում, ամենքն ալ զիջելով հաղթող հաղթած նոյն կողմերը կերթան : Որ սորոքները ծովեզերքէն բաւական հեռացած ըլլալով, աւազակները նաւակաւորացի վրայ կը յարձակին : որոցմէ մէկը կը թռնեն և երկու երեք հոգին չարաչար կը վիրաւորեն : Բայց և այնպէս նաւակին մէկը ցամաքէն հեռանալով կաղաթի և վիրաւորները կիրակի կէսօրէն ետև կը դնեն իջով : ուր հետեւեալօրը երկու հոգին մեռաւ : Այս լուրը իմացուեալուն պէս տեղական կառավարութիւնը փութացաւ կիրակի իրիկունս գէմ յուղարկել յիշեալ կղզին ոստիկանութեան տեւտու մեծաշուք Համիտ պէյը 10-15 հոգիով : Ասորք ճանապարհին կը պատահին աւազակաց նաւակին, որուն մէջ կային որսորդներէն երեք հոգի և մէկ նաւակաւոր ձեռքերնին կայած : Ոստիկանութեան մեծ նաւակը կըսկի հարձակել զնաւակին աւազակաց, վրանին հրացաններ արձակելով և աւազակներէն քանի մը հոգի վիրաւորեց : Այս միջոցին յիշեալ չարագործաց նաւակին մէջ կապուած խեղճերէն երկու հոգի ծովը կը նետուին : ու մէկ հոգին կազատի ոստիկանութեան նաւակը հասնելով : իսկ երկրորդը որ պարկեշտ գերդաստանի մը անդամ էր, ծովուն ալիքի մէջ կը կորսուի : Ահա զորք Համիտ պէյին նաւակը ծովը ինչոյնը արդատեալ համար քիչ մը ժամանակ անցընելով, հոյն ալ յանկարծ դադարեց : ուստի աւազակները թիակ քաշելով կը դնեն փախչել, այն ինչ ոստիկանութեան նաւակը մեծ ըլլալով, թիակով չէր կրնար յառաջ երթալ և յաջող հոյն կարօտ էր, որ անոնց հասնէր : Արդեւ Նորուստի մէն յունիսի 21 ամսաթուով հետեւեալ տեղեկութիւնը կուտան մեզ :

« Ի Յովհաննու Օնուկ, (որ է իբր երկու ժամ ի քաղաքէս) խռովութիւն մեծ և արիւն հանգի ծագեցաւ ի մէջ մահմետական գիւղացւոց : Այս գիւղ յերկուս թաղս բաժանի, ունեւով իւրաքանչիւր շէն մի, և ի քաղմաց հետեւ երկուսեան թիւն կայ ի մէջ իւրեանց, զի կամին յափշտակել ի ձեռաց միմեանց զհասցի գեղն : Սի կողմն կոչի Աղուղու շէն, և միւսն () թման Եւսամեան : Արիւն ծագեցաւ ի կողմանէ երկուց կանանց և սաստկացեալ մէջ ճըն սպանին յերկուց կողմանց ևս առաւել քան զտասն անձինս և քաղմագոյնք ևս վիրաւորեցան : Ի գիշերի գունդ կապեալ յարձակին ի վերայ միմեանց, աւերելին և քանդելին զայդիս

նէն կիջնէր, ի ծնէ կոյր երկուսորդ մը անոր ոտքը ինկալով աղաչեց որ իւր աչքը բանայ : Սուրբ Ա ինչնցիտը այս շնորհը իւր սովորակաւ նէն աւերել երկնցնելով : Գրեթէ, ըսաւ, այս հըրաշագործութիւնը ես չեմ ընէր : Բայց որ քաղաքէն ըլլալը հարցնելով և Օվիկոյէն ըլլալը իմանալով ըսաւ : « Ինչո՞ք որքէն այն քաղաքին մայր եկեղեցին և սորբի իրիկ պարիսն առջև ծոռնի լըգելով, իմ իղձմանս ըսէ, որ աչք բանայ » : Որքմէ ի կոյր ժամանակ չանցուցած յիշեալ պատկերին առջև երթալով ջերմեւանութեամբ ըսաւ : « Իրիկ իմ և քեր իմ Յիսուս : Ա ինչնցիտս վարդապետին (ուստի Ա ինչնցիտուն) կողմանէ եկայ որ կուրծքիս վրայ դրաւ : Եւ այս իւր խօսքը հաղիւ թէ լըմնցուցած էր, որ աչքերը բացուելով սկսաւ տեսնել :

Օր մը սուրբ Ա ինչնցիտը իւր մէկ ընկերին հետ Ալ Երեմիա քաղաքը տան մը առջևէն անցնելու ատենը մէկ շատ աղաղակ, լացի ձայներ, հայհոյութիւններ և սատանան կանչելու խօսքեր լսեց, որ ոչ թէ տուն այլ գոմարց բերան մը կը կարծուէր : Աստի այս սուրբը իսկոյն ներս մտաւ որ ինչ ըլլալը իմանայ, և խեղճ կին մը տեսաւ որ անմխիթար կուրար քիչ մը առաջ իւր անողորմ լծակցէն սաստիկ ծեծ կերած ըլլալուն համար : Սուրբ Ա ինչնցիտոս կնոջը պատմութեան նէն իմացաւ որ այս անարժան բաները գրեթէ ամէն օր կը պատահին և բուն պատճառը յայ կնոջ տեղեկութիւնն էր, որուն համար իւր լծակցիցը զինքը չուզէր եղեր : Սիայն այս բանին համար զԱստուծոյ աչքան նշանցել իր լույսի մի ըսելով այս սուրբը նոյն կնոջ երեսը խաչակնքեց և անմիջապէս գէմքը փոխուելով, Ալ Երեմիա քաղաքին առջևէն գեղեցիկ կնիկներէն մէկը եղաւ : Յայն ժամ ըսաւ : « Եւ քեր իմ Յիսուս : Ա ինչնցիտս վարդապետին (ուստի Ա ինչնցիտուն) կողմանէ եկայ որ կուրծքիս վրայ դրաւ : Եւ այս իւր խօսքը հաղիւ թէ լըմնցուցած էր, որ աչքերը բացուելով սկսաւ տեսնել :

զանդաստանս թնամեայ իւրեանց, նաեւ չընկալալ գիւղորէք ևս չեն աղատ ի կուրդն : զի և նորին ունին ոմանք զկողմն Աղուղու շէն և ոմանք () թման Եւսամեան : Այս արիւնահեղ մէջն ունէր սաստկանալ և տարածիլ ևս քան զիս ի բոլոր չընկալալ, բայց լսեմք այսօր, եթէ զգլխաւորն երկուց կողմանց կոչելով ի քաղաքս, ջանան հաշտեցուցանել, և վերջան տալ հարուածոցն » :

Ա ինչնցիտս Սիթիթարեան միաբանութեան Նորայ լրագրող յունիսի 1-13 թուոյն մէջ ընդարձակ ծանուցում մը կը հրատարակէ, որ իւր թերթին մէկ երեսէն աւերելն բռնած է : Ինչնցիտոս ըլլալ արդեօք այսպիսի երկար ծանուցման մը ծանրալիւ եւ թմանային, պիտի հարցնէ անշուշտ հասարակութիւնը : սակայն Նորայային բուն նպատակը անգամ մը միտք բերելէն ետև, իւրաքանչիւրը իսկոյն պիտի գուշակէ թէ պապականութեան նոր հրաւեր մըն է, զոր Ա ինչնցիտս Սիթիթարեան յարգոյ միաբանութիւնը ներքին համոզմամբ կ'ընէ Հայոց աղբիւն, թարգմանելով և ծանօթութեամբ տպելով մատեան մը, որուն անունն է Արիւն սրբոյն Պետրոսի առաքելապետի, Էփէն Եկեղեցւոյ, աղբիւր իրաւաբանութեան, Էրեմիայի միութեան :

Թարգմանիչը, որ Ա Պաշտեան Աղբիւնի միտքը պատն է, յաւելցուցած է այս գրքին վերայ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սուրբ Հայրապետաց գովաբանական երգերը կամ յարգական ծառերը ի պատիւ սրբոյն Պետրոսի : զորոնք յառաջ կը բերէ ի պաշտպանութիւն պապականութեան, առանց զմտաւ ածելու թէ անոնք բարեմտութեամբ գրուած պարզ գովաբանութիւններ կամ մասնաւոր կարծիքներ են, որոնք երբէք հաւատոյ գաւառութիւն չեն կրնար համարուիլ : Եւ ապացուցանելու համար, թէ հայրապետներէն առ առաքելաւ և առ սուրբս ուղղեալ գովութիւնները գերակայութիւն մը չեն կրնար հաստատել, յունարէնէն թարգմանելով յառաջ կը բերեմք այս տեղ Նորուստի երէց իսկրիտոսին (Ησαΐου Πρεσβυτέρου Ιεροσόλυμων) առ սուրբն Յակոբ ուղղեալ հետեւեալ գովեստը, որ կը գտնուի Փոսթոսի Սիթիթիւր ըսուած հուշկաւոր գրքին մէջ : « Ինչպէս գովաբանեմ ըզ՝ Վրիտոսի ծառան և եղբայրը, նոր Նորուստի մին զօրագետը, որոց իշխանը, զպետն առաքելաց (այսինքն առաքելապետն), գլխոց վրայ գաղաթը, ճրագներուն մէջ դերափայլը » : Այս և ուրիշ այսպիսի գովեստներէն ոչ ոք գերակա

երիւր քիչ ինչ անարժան կերպիւ լինար : ուստի Դասարար Նորայի և Կապարիսի միտքով ծառայել :

Այս սուրբ Ա ինչնցիտոսը անգամ մը Սորէթեա քաղաքը իւր մէկ մտերիմ բարեկամին տունը օթեւանած էր : որուն կինը թէպէտ և բարիքի տունն է և համետ անձ մի էր, սակայն լուսնու տուրիւն (թուրքարդը) ունեւարով ժամանակ ժամանակ կը խնդրէր : Օր մը տունը մարդ չըլլալով, և այս կինը յանկալով պատիւ մը ընել սուրբ Ա ինչնցիտոսին, լուսնու տեղեկութեան ատենը մէկ հատիկ իւր գլուխը կը մարթէ և անոր միտքը քանի մը տեսակ կերակուր կ'իջէ : Իրիկը Ա ինչնցիտոսին հետ տունը գալով և եղած զրգ բաղդ գէպը իմանալով յուսահատութեան մէջ մնաց : Սակայն սուրբ Ա ինչնցիտոս սեղանը նշուտն էր և, բոլոր սեղանակիցներուն առջև պզտիկ սղուն միսէն եփած կերակուրները սեղան բերել տուաւ, և համառօտ աղօթք մը ըրաւ, և անմիջապէս եփած միսերը միաւորուելով տըղան ողջացաւ և ոտքի ելաւ, մեծ զարմացման մէջ թող տալով ներկայ գտնուողները :

Սուրբ Ա ինչնցիտոսը իւր ընկերներով Վաթա ընկալի այցելութիւնը լըմնցնելու համար չընդգայելու ժամանակ, իւր աշակերտներէն մէկը հիւանդութենէն նոր եղած ըլլալով, քիչ մը ուժ տալու կերակուր ուտելու կարօտ եղած էր : Աւուտի երբոր պանդոսիկ մը առջևէն կ'անցնէին, ներս մտան և պանդոսիկաւոր անտեղ չըլլալով, անոր կնոջմէն խնդրեց սուրբ Ա ինչնցիտոս, որ մեկ կերակուր տայ իւր ընկերոջը : Կինը միտք բերաւ սեղանը : և աշակերտը զայն ուտելէն ետև, Ա ինչնցիտոս հարցուց անոր թէ միտք աղէ՞լ է : Ինչ ըլլալը ես զհասկցայ, սակայն համը արտաքոյ կարգի բան մը կ'երեւի ինձ : պատասխանեց : Այս

յուրիւն մը հանել ուղեց : քանզի ի սկզբանէ անոր ընդհանուր եկեղեցւոյ մէջ վճիռ եղած է թէ, Հայրապետի մը կարծիքը օրէնք չի լինար : (Γνωμη πατρός νόμον ου συνιστησι)

Արդեօք այս յիշեալ գրքին թարգմանիչը և հեղինակը՝ առանց կարող ըլլալու սուրբ Ահատաւանէն և Առաքելոց գործքէն հիմնաւոր վկայութիւն բերելու, երկան բարակ անհիմն խօսքեր զուցեղով կը հետեւնեն, թէ հոգւոյ վրիժութեան համար անհրաժեշտ հարկ է, ոչ թէ սուրբ Ահատաւանին պատուիրանացը հետեւիլ : այլ Հոգւոյ ճիշտութեան և Վաթի գերագոյն իշխանութեան հպարտիւն :

Այսպիսի անսովոր և ճշմարիտ քրիստոնէութեան ոգւոյն գէմ առութեանց երկար պատասխան գրել ոչ տեղի է ստատ և ոչ ժամանակը : ուստի առայժմ մեք յարգոյ ընթերցողաց ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմք ներկայ թերթին Բանասիրականին մէջ հրատարակուած Պերրարեան սրբոյն Ա ինչնցիտոսի համառօտ պատմութեան քանի մը յօդուածոց վրայ : որով կը տեսնեմք թէ սուրբն Ա ինչնցիտոս Պետրոս առաքելաւ և հետեւեալ անոնց յաջորդ պապերէն աւերել իշխանութիւն ունի եկեղեցւոյ վրայ : քանզի նոյն ինքն Վրիտոս անձամբ երկիրէն իջնելով իւր եկեղեցին յանձնեց է յիշեալ Ա ինչնցիտոսին : որ ոչ թէ պապերու ստորագրութեամբ ներողութեան թղթեր կը բաժնէր, այլ Սուրբ Ներքիտութեան իսկ ստորագրութեամբ նամակ բերելով : ուստի երբէն մէկ այս լուսնու տեղեկութեան համար :

Հիմակ հարցնելու է Ա ինչնցիտս Սիթիթարեան արժանապարզ միաբանութեանը, որ այս գրքովը 1835ին թարգմանեց ու տպել են ի Ա ինչնցիտոս, թէ արդեօք աւերել ապահով չէ՞ սուրբ Ա ինչնցիտոսին ձեռքը ուղղակի սուրբ Ներքիտութեան հրամանագիր բերել տալ երկիրը արքայութիւնը երթալու համար՝ քան թէ գերի ըլլալ Հոռոմի ճիւղութեանը, որպէսզի պապերը բարեհաճին արքայութեան դռները բանալու մեզ :

Նշուշտ, սիրելի ընթերցող, պիտի զարմանաս թէ լրագրողն Էրեմիայի առաջ եղած այս միջոցաւ ներքին լուսնու տեղեկութեան հարցումը կը համարձակին այսպիսի գիւղերը տպելու և այս առտիճան տեղեկութեան թանձրամիտ համարելու զփող վարդ : Սիկա մեծ անարգանք մըն է : որուն գէմ ժամանակէ մը ի վեր կը բողբոքէ հոռոմական հայադրի լուսնու տեղեկութեան ժողովուրդը :

Սուրբ քմիծաղ ըլլալով բան մը չըսաւ : սակայն պանդոսիկաւորին կինը կանչեց և հարցուց անոր թէ, եթէ այս միսէն տակաւին ունի, քիչ մը ևս ճանապարհի համար կ'ուղէ ծախու առնուլ : Այո, Հայր, պատասխանեց, սրբան կ'ուղէք նէ կայ : Եւ սուրբ Ա ինչնցիտոս ըսաւ թէ, տեղը ուր է նէ ի միտքն երթանք և ուղաճնուս պէս ընտրենք : Թէպէտ կինը քիչ մը գովաբանութիւն ցուցուց առջև բերանը, բայց վերջապէս առջևը խնայելով գետնին տակ սյրի (մաղարա) մը պէս տեղ տարաւ : ուր մէկ կողմը աղած և ծխով չորցուցած միսեր կախուած էին և միւս կողմը աղած մսով լեցուն տակաւներ գրուած էին : Այս Սուրբը այն ատենը աչքերը և ձեռքերը երկիրը վերցնելով նոյն այլը օրհնեց և քանի մը անուններ տալով, հրաման բաւ յանուն Յիսուսի Վրիտոսի որ իւր առջև երկն : Սիկա ալ նայի որ յանկարծ այն միսերը վեր վար ըլլալով ետաւ և միաւորիլ սկսան, և անուններն տուած երկուստորները ոտքի ելան : Այս անձինքը՝ նոյն նենգաւոր պանդոսիկաւոր մեռցուցած և կտոր կտոր ըրած էր, զորոնք աղելով այն տեղ օթեւանող ճանապարհորդաց կերակուր կ'ընէր : Այսպէս անսկիւր յարութեանէն կինը մեծապէս վախաւորով, իրիւ մեռեալ գետնին ինկաւ : բայց սուրբ Ա ինչնցիտոս զանիկա օրհնելով վեր կալցուց, և թէ՛ զինքը և թէ՛ իւր երկիր յանդիմանեց և խրատեց իրենց այս օրինակ չարագործութեանցը համար, ու խոստովանեց ըլլալու և պաշտարելու յորդորեց զանոնք, որք կատարելապէս զղջալով ապաշխարեցին : Յետ այնորիկ սուրբ Ա ինչնցիտոս իւր ընկերներով ճանապարհ ելաւ : որուն նաեւ ուղեկից եղան յարութիւն առնող յիշեալ երկուստորները :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՄՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ